

3. Att (inte) följa de förväntade livslinjerna

Gemenskapens betydelse

I detta inledande empirikapitel vill jag, utifrån de intervjuades berättelser, beskriva vad det kan innebära att tillhöra en frikyrklig gemenskap, hur det är att växa upp och vara tonåring i dessa kontexter samt hur vägen till att förstå sig själv, sin sexualitet och sin tro kan te sig.

Samtliga personer som jag intervjuat beskriver att frikyrkorna kännetecknas av en stark gemenskap där kyrkan är församlingens mötespunkt. De flesta församlingar har aktiviteter under merparten av veckornas dagar. På söndagar firas gudstjänst, vilken i regel avslutas med kyrkkaffe och mingel. Under tiden för gudstjänst erbjuds barnen att delta i söndagsskola. På veckodagarna arrangeras scoutträffar för lite större barn och på fredagskvällar brukar det anordnas träffar för tonåringarna. Scouterna och tonårsgrupperna åker ofta på hajker och läger, arrangerade tillsammans med andra församlingar. Det förekommer även konfirmationsundervisning. Musik är ett viktigt inslag; de flesta kyrkor har en kör som övar någon gång i veckan och som också uppträder under gudstjänsterna. Det brukar finnas bönegrupper, eller så kallade cell- eller hemgrupper, som möts någon gång i veckan, vanligen hemma hos deltagarna där det också bjuds på mat eller fika. Kyrkans lokaler hålls ofta öppna och utgör en mötespunkt där man kan ses för att träffa vänner och bekanta. Ibland anordnas studiecirklar, som exempelvis alpha-grupper (kurser i kristen tro). Många kyrkor har ett stort samhällsengagemang och driver exempelvis secondhandbutiker, internationella samarbeten, missionsverksam-

het med mera. Församlingarna är uppbyggda som föreningar där de flesta arbetar ideellt. Praktiskt arbete som att städa, sköta lokaler och trädgård och ha hand om fika sker oftast genom ideellt arbete utfört av medlemmarna själva. Anställd personal kan vara pastor, ungdomspastor/-ledare och vaktmästare. Det övergripande ansvaret ligger hos församlingens styrelse. Inom vissa samfund finns också en så kallad äldstegrupp, med ansvar för de andliga frågorna.

De frikyrkliga kontexterna beskrivs som heterogena när det kommer till klass, bakgrund, ålder och etnicitet. Flera intervjupersoner nämner att de inte känner till några andra gemenskaper som möjliggör en så nära och innerlig gemenskap över ålders-, etnicitets- och klassgränser som frikyrkorna. Lo, som är i 40-årsåldern och uppvuxen på landsbygden, säger:

Det var så pass mycket landet så alla man känner är man vän med för att de är med i kyrkan. Det var inga som man uppsökt, de var bara ens umgänge utan att man valt det. Och det är ju något fint också... de här konstiga relationer man får... de är asymmetriska. Kyrkan för mig var, och är fortfarande på ett plan, väldigt viktig för det är en mötesplats där man möts i något annat än bara det där ”vi är här just nu och gör samma sak” utan det är så där crossgeneration och många olika kategorier människor.

För Lo utgjorde relationerna i frikyrkan ett umgänge som inte var självvalt men där sammanhållningen var stark och kännetecknad av lojalitet och samhörighet. Detta är något även Maria Zackariasson (2014, 2016) betonar i sin intervjustudie med ungdomar i Equmeniakyrkan. Zackariasson belyser frågor om känsloregler, där normen är att vara snäll, uppmuntrande, inkluderande och glad, medan verbal aggression och öppen irritation utgör exempel på normbrott. Hon beskriver en städad ”snällhetskultur” som hon förstår i ljuset av idealen att älska sin nästa och att sprida Guds kärlek. I min intervju med Herman, som idag arbetar som pastor, minns han med värme tillbaka på den församling han var medlem i som ung:

Det var en fantastisk fin församling. Vi hade underbara tonårsledare och vi gjorde utflykter och vi vandrade i fjällen och vi padd-

lade kanot och vi hade cykelturer, de gjorde så mycket och det var så starka fina människor. Så jag tror att det som var jobbigt med min mor, det vägdes upp av kyrkans gemenskap och värme och kärlek [...] den totala kärleksbekräftelsen från den lokala församlingen till mig som den här lille arbetarklassungen med noll erfarenhet av tro till att bli bekräftad både i min kallelse och att kallelsen inrymde min homosexualitet.

Ellen, idag i 40-årsåldern, berättar om sin första kontakt med frikyrkan. Hon var 16 år och följde med några kompisar på ett kristet läger:

Jag blev väldigt överväldigad av vänligheten, att jag mötte människor som såg mig, som såg *mig*, förstår du? Det var liksom inte som: ”Hej, hej allesammans, välkomna hit” utan det var direkt till mig: ”Hej vad heter du? Jag heter så här, vad kul att du kommer, dig har jag inte sett innan”. Liksom bekräftade att jag var ny, det var en otroligt fin känsla.

Det Ellen beskriver bekräftas av flera, som vittnar om starka band mellan medlemmarna. De lyfter också egenskaper som de menar är typiska för frikyrkorna. Sam, som är runt 25 år och uppvuxen i en Equmeniaförsamling, säger:

Jag har fått en form av grundtrygghet i mitt varande i världen. Du är älskad. Man kan alltid bli förlåten. Den typen av grejer som jag är glad att jag har fått med mig, som jag mår bra av och som jag gärna håller i. Jag är mån om mitt missionsarv på flera sätt. Många värderingsfrågor... det har alltid funnits funktisar²⁵ i kyrkan, som alltid har varit välkomna och alltid varit med på lika villkor, som kommer och dricker slattarna ur alla kaffekoppar efter gudstjänsten och det är så självklart att man stannar och pratar lite och det är ju ett förhållningssätt som jag har tagit med mig jättemycket när jag jobbat med människor. En grundrespekt för andra, ”Guds barn” heter det i kyrkan, men medmänniskor liksom.

Lite längre fram i vår intervju återkommer Sam till frikyrkan som en plats där alla kan passa in; han säger: ”Queerkids som inte funkar i högstadiet fick en plats i kyrkan. Det är ett narrativ som jag har hört många gånger liksom”. Det är vanligt att tala om församlingen som en familj där medlemmarna hjälper, stöttar och tar hand om varandra. Det kan röra såväl praktiska saker som andliga och själsliga. Laura, 30 år, växte upp i en pingstförsamling. Hon beskriver den frikyrkliga gemenskapen och de värderingar som frikyrkan står för som något positivt och som har format henne till den hon är idag: ”Alltså, den gemenskapen och sättet att se på människor framför allt. Att vara hjälpsam och dela med sig. Jag har fått mycket med mig som är bra och som gör mig till den jag är”. Sam likställer ett medlemskap i en församling med en ”social försäkring”:

Just det där att man har koll på varandra. Att pastorn... han var ju hemma och besökte pappa, han är hos alla äldre i församlingen, han har koll. Man är aldrig helt ensam om man är med i en församling, eller en frikyrklig församling, ska jag säga. De som blir hittade döda efter flera månader, de är inte medlemmar i min församling för det skulle aldrig kunna hända. Och det är någon form av social försäkring.

Erik, som är i 30-årsåldern och inte medlem i någon församling idag, säger att han saknar den sortens gemenskap. Även han beskriver församlingen som en familj där medlemmarna delar varandras med- och motgångar:

En mindre församling blir som en familj. Man träffas så ofta, knyter relationer, pratar om livet. Det finns olika församlingar, antingen så är det bara ”hej, hej hur är det med dig?” men i vissa församlingar, där har man möjlighet att ta upp ämnen och be för varandra och då kan det ju komma upp tunga saker, att det här brottas jag med, i relationen, i familjen, på jobbet, man får dela saker med varandra.

Hanna reflekterar över att Svenska kyrkan är en tryggare plats för hbtq-personer, men att hon ändå har valt att vara medlem i frikyrklig församling. Hon säger:

Men det är sällan man hittar församlingar i Svenska kyrkan som har en församlingskänsla. Man kommer mer dit och går på gudstjänst. Och då är det så mycket att man bara går dit och sjunger psalmer och lyssnar på predikan som inte engagerar nån. Men om jag hittade någon kyrka inom Svenska kyrkan som var med en församlingskänsla, så skulle jag mycket hellre ha ett Svenska kyrkan-community.

Under intervjuerna omtalas en skepsis till frikyrkliga samfund från personer som inte är medlemmar och att det kan uppstå krockar eller svårigheter när världarna möts. Mika säger:

Generellt så såg mina andra kompisar ner på kyrkan och tyckte att det var töntigt och så. Det tror jag ganska många upplever, att man vill skilja på sina umgängen, för de inte går ihop riktigt alltid. Och så har det ju varit senare också när jag blivit mer aktiv i hbtq-kretsar, så har det varit åtskilt. Hbtq-kretsarna är skeptiska mot kyrkan.

Denna töntighet spårar även Zackariasson (2016) i sin studie. Hon beskriver två nivåer av den skam och genans som de unga personer hon intervjuat känner. Dels handlar det om att skämmas inför utomstående som ser ett engagemang i en frikyrka som något töntigt, dels om att skämmas över att ha upplevt skam över en miljö och människor som man egentligen uppskattar och som har stor betydelse för en. Litteraturvetaren Greger Andersson och teologerna Roland Spjuth och Fredrik Wenell (2017) har gjort en intervjustudie med ungdomar i karismatiska och evangelikala kyrkor. Även de beskriver hur ungdomarna upplever att det i det omgivande samhället finns många stereotyper av kristna. Samtidigt som flera av dem jag intervjuat vittnar om att frikyrkorna betraktas med skepsis av människor utanför den religiösa kontexten, beskrivs också en nyfikenhet och förundran inför den frikyrkliga gemenskapen hos andra. Paula, som lämnat sin församling men har kvar sin tro, reflekterar över vad det innebär att gå över till vad hon kallar ”den andra sidan” och syftar till de hbtq-gemenskaper där hon nu har sin vänskapskrets:

Men att gå över till den sidan... Under rödvinsdiskussioner så har det frågats... men de frågar för de vill veta och inte för att ifrågasätta, och de har alltid accepterat. Flera av dom har sagt när det händer svårigheter, att: ”Fan, Paula du har alltid haft din tro. Inget kan rubba dig, för du har din tro. Även om du skulle förlora din familj och stå ensam kvar, du skulle bli förstörd men du skulle ha din tro. Jag önskar jag hade en tro”. Så har de sagt.

Bland Paulas icke-troende vänner står tron för något stabilt och tryggt, något som genererar en styrka som de också önskar att de hade. Det finns många gemensamma nämnare för frikyrkorna: gemenskapen och engagemanget kan beskrivas som själva kärnan. Det finns även en hel del som skiljer de frikyrkliga inriktningarna åt, inte minst i frågor som rör synen på intimitet, sexualitet och hbtq. Intervjupersonerna drar en skiljelinje mellan vad de benämner som karismatiska samfund och andra. I nästa avsnitt kommer jag beskriva de karismatiska samfunden lite närmare.

Karismatiska samfund

Mer än hälften av dem jag intervjuat är eller har varit medlemmar i en så kallad karismatisk församling. Av de frikyrkliga inriktningarna i Sveriges kristna råd beskrivs ofta Pingst – Fria församlingar i samverkan, Vineyardrörelsen, Evangeliska Frikyrkan, Svenska Alliansmissionen och Trosrörelsen som karismatiska (ibland används begreppen evangelikala och bibeltrogna). Även Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, som är en rörelse inom Svenska kyrkan, tillhör den karismatiska inriktningen. Några av intervjupersonerna är fortfarande medlemmar i dessa församlingar, andra har gått över till andra samfund (oftast Equmeniakyrkan eller Svenska kyrkan), medan somliga är församlingslösa och söker efter en ny kyrkogemenskap och ett fåtal har lämnat den kristna tron. Det är svårt att finna gemensamma nämnare som kan läggas till grund för en definition, men det som främst kännetecknar karismatisk kristendom är tron på Andens närvaro och verk samt praktiserandet av de andliga nådegåvorna (Csordas, 1997). Ibland används karismatisk och evangelikal synonymt. Begreppet karismatisk kommer från grekiskan, där ordet *charism* betyder gåva. Gåvorna som avses är den helige Andes olika gåvor som beskrivs

exempelvis i Nya testamentet: kraft att utföra mirakel, att profetera, att tala i tungor, att kunna uttolka vad som sägs när någon talar i tungor samt att ta hand om nödställda (Första Korinthierbrevet, kapitel 12, vers 8–11). Det finns också en tyngdpunkt på den personliga upplevelsen och andligheten framför formell teologi och doktriner (Anderson & Westerlund, 2012). Den amerikanske antropologen Thomas Csordas (1997) poängterar att vara karismatisk inte enbart handlar om att sälla sig till ett visst trossystem utan inbegriper ett heltäckande habitus för navigationen i världen. I de karismatiska församlingarna finns en stark förväntan på Jesu återkomst där eskatologin (läran om den yttersta tiden) förkunnas. Den sista tiden anses kännetecknas av ett moraliskt förfall och andra nedbrytande tendenser.

Den karismatiska lockelsen

Flera av intervjupersonerna beskriver en spänning och en lockelse i det karismatiska. Det är ofta under tonåren som denna lockelse uppstår, en tid som för de flesta innebär meningsskapande i ett sökande efter sin identitet och utmejslande av livsval. Linnea, som är uppvuxen i en Equemenia-församling gick över till en pingstförsamling i tonåren eftersom, som hon säger, ”det kändes mer levande i Pingstkyrkan”. Även Sofia berättar om en stark dragning till det karismatiska under en av våra intervjuer:

Jag drogs verkligen till de här starka karismatiska uttrycken [...] Jag sökte någon typ av frihet i anden. Det var det jag ville ha. Jag älskade att vara i den här lovsången och tillbedjan som blev som en trans. Och där jag upplevde att jag kunde utvecklas som människa, jag kunde bli av med saker som tyngde mig, i bön och lovsång... jag kunde få uppleva en frihetskänsla. Alltså att jag verkligen kunde bli helt renduschad. En andlig upplevelse. Och det där sökte jag hela tiden.

Eli minns när han var 15 år och för första gången befann sig i ett karismatiskt sammanhang:

Vi åkte till någon kyrka där det var det en amerikansk, väldigt karismatisk pastor och det var väldigt mycket... ett karismatiskt

sammanhang med folk ramlade och talade i tungor [...] Jag förstod då att det fanns väldigt mycket spännande som man kunde vara med om i relation med den helige Anden. Det mötet präglade mig väldigt mycket och vissheten i att detta är på riktigt.

Anna, som blivit kristen först i vuxen ålder, berättar att hon upplevde det som att Gud talade till henne och manade henne att besöka en kyrka. Hon uppsökte en kyrka inom Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen och hade ett möte med en diakon:

Jag sa lite som ja, jag kände att jag skulle komma hit och att det kändes starkt men jag vet egentligen ingenting om Gud och sonen eller vem som gör vad eller så. Och det var så roligt, för hon bara ”jo, det är den helige anden som drar i dig”, sa hon så glatt [skrattar].

Flera av intervjupersonerna med erfarenheter av karismatiska församlingar finner andra församlingar stela och tråkiga. Samtidigt påtalar de svårigheter med att kunna vara öppen som hbtq-person i de karismatiska samfundet, vilket innebär en ständig avvägning där upplevelsen och tillgången till det karismatiska ställs mot möjligheten att känna sig sedd och välkommen som hbtq-person. Anton säger:

När jag har gått runt i Eumeniaförsamlingar, baptistförsamlingar och pingstkyrkor så har jag ju upplevt att Pingstkyrkan är mycket mer fri och öppen och med en helt annat typ av lovsång och mycket mer kreativa gudstjänster som är mer öppna och fria. Så då blev det ju lite så... att det var inte riktigt vad jag hade tänkt mig, för egentligen så hade jag ju tänkt att jag ville skjuta undan Pingstkyrkan för jag haft så dåliga erfarenheter och hoppades att de andra kyrkorna som utgav sig för att vara hbtq-certifierade, att de skulle vara mer öppna och liksom... men där upplevde jag istället att det var väldigt stelt. Att där sjöng man psalmer och det var orgel och en stel kör och skittråkiga gudstjänster. Lite mer som gamla Svenska kyrkan, och då kände jag mig inte alls attraherad av det.

Anton beskriver en ambivalens mellan att välja en församling som är uttalat hbtq-bejakande men som han upplever vara ”stel och tråkig” eller att vara kvar i Pingstkyrkan där han har erfarenheter av att ha blivit illa bemött som hbtq-person, men som han ändå ser som mer ”fri och öppen” och med mer kreativa gudstjänster. Eli har liknande erfarenheter. Efter flera år som vad han beskriver som församlingslös har han under den senaste tiden börjat längta efter en andlig gemenskap. Nyligen gick han med i en pingstförsamling, detta trots att han vet att församlingens hållning till hbtq inte är bejakande. Han har svårt att hitta orden när han förklarar:

Jag vet på något sätt att jag inte är... att det inte är accepterat, eller att det inte är ett utrymme som är uppmuntrat, eller att man blir validerad som en hbtq-person. Jag tänker att många tycker det är väldigt konstigt att jag har valt att göra så här. Men jag tror att det är för att jag känner att jag hellre är i ett sammanhang som inte riktigt funkar, men att jag är den jag är, men ändå känner att kyrkan är... Jag hör en annan röst samtidigt. Jag har svårt att sätta ord på saker. Så här... Jag känner att jag har accepterat mig själv och att jag lever som jag vill leva, som både trans och queer och jag känner inte att det finns en konflikt med Gud, och någonstans så känns det som det räcker, även om personerna i församlingen inte bekräftar det så räcker det för mig. Jag vet att jag är mig själv och att Gud inte bryr sig om ifall jag... eller snarare att jag tror att Gud vill att jag ska vara mig själv.

Eli har en förvisning om att Gud vill att han ska vara sig själv, vilket gör att han inte måste ha en bekräftelse från församlingsmedlemmarna att hans sätt att leva är accepterat. Eli berättar att han besökt andra kristna sammanhang med en mer hbtq-bejakande inställning men inte känt sig hemma där. Han säger: ”när man kommer från ett väldigt karismatiskt sammanhang, då kände jag att det lika gärna kunde vara, även om det säkert är en fin gemenskap”. Jag frågar vad det är som finns i de mer karismatiska sammanhangen som inte finns i andra församlingar och han svarar:

Jo men det är... innerligheten och intimiteten på något sätt. Det är svårt att sätta ord på men jag saknade nog den mer övernaturliga delen eller den karismatiska delen där... det kändes som att det blev... ja... jag vet inte riktigt men det var liksom för lugnt och stelt och tråkigt typ.

Flera av dem jag intervjuat betonar att de karismatiska församlingarna särskiljer sig från Svenska kyrkan eller andra frikyrkliga sammanhang genom en mer innerlig tro och en mer intim gemenskap. Många ser de karismatiska sammanhangen som mer spännande och kreativa. Samtidigt påtalar intervjupersonerna att dessa gemenskaper i regel har en (i varierande grad) värdekonservativ syn i frågor som rör hbtq, sexualitet och relationer. Lite hårdraget innebär det att man som hbtq-person måste välja vad som är viktigast: att vara accepterad och bli erkänd som hbtq-person eller att få uppleva den karismatiska känslan och gemenskapen.

Barn- och ungdomstid

Jag träffar William en kylig höstdag på universitetet där han studerar. Han möter mig i entrén och i hissen på väg upp till det bokade mötesrummet säger han att han visste direkt att han ville bli intervjuad när han hörde om studien: ”Det är så viktigt att det görs forskning om detta”, säger han med eftertryck. William, som är runt 40 idag, är uppvuxen i en frikyrklig familj. Hans föräldrar, syskon och far- och morföräldrar var medlemmar i kyrkan. ”Jag har alltid varit med”, säger han, ”och har alltid trivts i kyrkan, alltid känt mig hemma”. Men han har också alltid vetat att han är gay, något han beskriver som sin ”livs hemlighet”. Han fortsätter:

På något sätt så visste jag från tidiga barnsben, säg att det är runt fem, sex som jag visste att jag skilde mig från andra grabbar [...] Sen när man kommer upp i puberteten blev ju allt annorlunda; då börjar man tänka, man blir en sexuell varelse och då blev det ju mer påtagligt. Jag blev attraherad av män, jag kunde bli intresserad, jag kunde fantisera om män, den biten. Men jag har ju hela tiden vetat, från när jag var runt 13, att det här är mitt livs hemlighet. Det här är ingen som ska få reda på överhuvudtaget

[...] Jag har bett tusen miljoner gånger till Gud att ta bort min homosexualitet, jag gör vad som helst. Och nu är det ju tvärtom: hade jag fått välja att leva om mitt liv, så hade jag aldrig valt att vara hetero. För att vara homo är det bästa som har hänt mig. Men då så var det inte det. Och det är det som jag tycker är så tragiskt. Jag skulle bara vilja gå fram till den 13-åriga pojken och säga att du är så sjukt bra, det är inte bara att du duger, du är liksom bäst, håll ut – den känslan, liksom.

Lite längre fram i intervjun, då William berättar om sitt giftermål med en kvinna, återkommer han till att hans sexuella läggning var hans livs hemlighet. Han säger:

När jag ser tillbaka så förstår jag att den här 13-åringen väljer att gifta sig när han är 21, han har byggt upp ett sånt försvar, han har inte kunnat prata med nån, det här var hans stora hemlighet. Och om det är en hemlighet så lever man på sitt liv, man gör allt för att det inte ska komma fram, och vad är det bästa? Jo, det är att gifta sig.

Liksom William säger majoriteten av de intervjuade att de redan tidigt visste att de inte var heterosexuella, men att de inte kunde sätta ord på vad det var de kände. De flesta är uppvuxna i ett kristet hem, några har blivit kristna under tonåren och ett fåtal har gått med i en församling i vuxen ålder. Samtidigt som många beskriver en tystnad runt hbtq berättar flera att det ändå talas om sexualitet och intimitet inom församlingarna, men då främst i varnande ordalag. De beskriver att de har fått undervisning om etik och moral i kyrkan och hur man lever som en ”god kristen”. Undervisningen började tidigt, ofta redan vid fem, sex års ålder. I söndagskolan och på scouterna kunde det handla om sådant som vikten att vara snäll, att inte ljuga, att vara hjälpsam och duktig. Under tidiga tonåren, många nämner konfirmationsundervisningen, var det ofta ämnen som relationer, intimitet och sexualitet som stod i fokus. Det skiljer sig dock mellan intervjupersonerna hur undervisningen har sett ut. De som har erfarenhet från mer liberala och bejakande församlingar beskriver en öppenhet att tala om dessa frågor på ett mer förutsättningslöst sätt.

Intervjupersonernas berättelser går i linje med vad Zackariasson (2016) beskriver i sin studie om ungdomar inom Eumeniakyrkan. I de ungdomsgrupper som hon studerat var sexualitet den fråga som fick störst utrymme, vid sidan av frågor som rörde alkohol. Zackariasson beskriver att kyrkan regelbundet arrangerade temakvällar där ämnen som sexualitet och kroppen stod i fokus. Samtidigt som intervjupersonerna har fått lära sig om den kristna sexualmoralen har de mötts av en mer liberal syn på sexualitet genom exempelvis media, sex- och samlevnadsundervisning i skolan och i andra sammanhang utanför kyrkan. Jessica Persson (2003) har intervjuat ungdomar med tillhörighet i pingströrelsen och Evangeliska Frikyrkan. De intervjuade frikyrkoungdomarna gör en uppdelning mellan den frikyrkliga synen på sexualitet och den världsliga synen, där den världsliga syftar på de uppfattningar som florerar i det sekulariserade samhället. Persson beskriver hur detta leder till en konflikt mellan olika värdesystem hos ungdomarna, vilket de beskriver som en inre kamp. Denna inre kamp, och upplevelsen av att navigera mellan olika moraliska och etiska värdesystem, finns också hos många av de personer som jag har intervjuat.

Vem vill ha en äppelskrutt?

Lo var medlem i Svenska Alliansmissionen under sin uppväxt. Hon minns att det fanns en öppenhet om att prata om sex men säger samtidigt att undervisningen var konservativ och dömande. Hon tar upp liknelsen om äpplet som blir en skrutt, en liknelse som många frikyrkliga har fått höra under sin uppväxt:

Vi sitter i en sådan här hörnsoffa som alla religiösa ungdomsverkssamheter av någon anledning har och vi har konfa-undervisning om sex med den här ungdomspastorn. Och så tar han upp liknelsen om äpplet. Man har ett väldigt vackert äpple som man kan bjuda på, men om man låter för många ta ett bitt på det här äpplet så kommer det ju bli... och då frågar man gruppen och då tvingas någon att säga att det blir en skrutt. Och så får man höra att den här skruttan är en visualisering av ens sexualitet som blivit bjuden på för många gånger och det går inte att göra äpplet helt igen utan det kommer förbli en skrutt och vem

vill ha en skrutt? Ingen vill ju bli erbjuden en äppelskrutt. Nej, det vill ju ingen ha. Det är en dålig present.

Laura, som är i 30-årsåldern, har tidigare varit medlem i en pingstförsamling och hon säger att homosexualitet och sexualitet var ämnen som återkommande diskuterades. Det fanns en uttalad hållning att utlevd homosexualitet var en synd. Laura säger:

Man tog upp det under gudstjänst och man tog upp det under ungdomskvällar, i diskussionsforum bland andra ämnen. Så att man väldigt tydligt förstod hur man skulle förhålla sig. Är man troende och lever ut det här, som man sa, så kommer man inte till himlen; man använde det språket.

Kjell har varit aktiv inom Frälsningsarmén under större delen av sitt liv. Han säger att det ofta talades om sexualitet under hans tonårstid men att det var helt tyst när det kom till homosexualitet:

Man talade väldigt mycket om att sexualiteten, rent allmänt sett, är något väldigt skört och man ska vara väldigt försiktig och det kan bli väldigt fel och allting är farligt och det ska vara inom äktenskapet. Men homosexualitet var ju helt otänkbart [...] Det var ingenting som överhuvudtaget diskuterades, det bara var så. Jag var ju ganska medveten om mina egna känslor då men det la jag ju locket på. Det gjorde jag tidigt.

I likhet med Kjell beskriver majoriteten av de intervjuade den frikyrkliga miljön som hämmande, där möjligheten att uttrycka andra sexualiteter eller könsidentiteter är begränsad och förbunden med olika former av sanktioner. Liselotte, som är runt 45 och har varit aktiv inom en pingstförsamling under en stor del av sitt liv men som nu tillhör en Equmeniakyrka, åberopar en förväntanskultur där de som inte följer förväntningarna blir betraktade som konstiga:

Normen är att det är klart att du ska hitta någon att gifta dig med, men så förstår man också någonstans att alla gör ju inte

det. Det finns ändå några... och då blir de sedda på med ett visst överseende att de är antingen för konstiga för att gifta sig med eller det är någonting som inte är helt bra. Det är väldigt tydligt också. Det kan jag tänka så här i efterhand att den grejen med att leva i en sådan stark förväntanskultur, att saker och ting ska vara på ett visst sätt, har inte varit bra.

Även Paula talar om de heteronormativa förväntningar som präglade de frikyrkliga kontexter hon befann sig i. Under tonårstiden tyckte hon att det var jobbigt att vara den enda i tjejgänget som inte hade någon drömmän eller en tydlig bild av hur en sådan man skulle se ut:

Det var sådana här tjejfrukostar i församlingen där man pratade om hur din drömmän ska vara och jag bara ”nä, ingen aning liksom” och alla andra hade träffat sina drömmän och allt var precis som de ville. Men jag hade ingen bild. Jag såg ingen framför mig. Jag tyckte inte om de frågorna.

Sara Ahmed (2006) använder metaforen ”en upptrampad stig” för att beskriva att kroppar inte orienterar sig planlöst utan snarare utgår från performativa och normerande linjer. En stig fortsätter vara en stig för att den kontinuerligt trampas upp: ”So we follow the lines, and in following them we become committed to ’what’ they lead us to as well as ’where’ they take us” (Ahmed, 2006, s. 17). På så sätt blir vissa riktningar, linjer, självklara medan andra blir osynliga och utom räckhåll. Att följa en linje innebär både ett åtagande och en investering, eftersom det är ett görande som tar tid, energi och resurser, vilket också gör det svårare att lämna den. Att ändå lämna den upptrampade stigen och välja en annan väg är en erfarenhet som samtliga intervjupersoner delar, om än på olika sätt.

Att bli förälskad

Liselotte berättar om när hon var 14 år och en ungdomsledare började arbeta i församlingen: ”Så här i efterhand så förstår jag ju att jag blev väldigt förälskad i henne och det var min första insikt att ’Ojdå! Varför känner jag så här? Det ska man väl typ inte göra? Är det här rimligt?’” På liknande vis beskriver Christina, som idag är i 50-årsåldern, hur hon

i tonåren utvecklade en nära relation till en annan tjej: ”Min relation till Sara, som hon hette, det har jag formulerat långt, långt senare som ett homosexuellt begär. Det fanns inte, det gick inte att formulera, det fanns inte! Att jag skulle kunna vara ’sån’... det fanns inte! Jag hade inte referenserna!” Både Christina och Liselotte förstod långt senare att de känslor som de hade haft var homosexuella begär. Linda, däremot, har sedan 13 års ålder varit ”helt säker” på att hennes attraktion riktas mot kvinnor och inte mot män. Lika länge har hon också vetat att de känslorna är omöjliga och förbjudna. Hon säger:

Det betraktas som en synd att leva ut, så då kände man ju att här ska man ligga lågt... Det är nog inte enbart för att kyrkan hade den åsikten utan snarare samhället, att man vill inte vara den där onormala människan, man vill smälta in och enklast gör man det genom att hålla tyst. Så jag sa ingenting. Det var inte förrän jag passerat 30 som jag vågade... Så det var ganska länge.

Idag är Linda runt 45 år och lever tillsammans med sin fru. Hon minns tillbaka till tonårstiden och säger: ”Man känner ju i hela kroppen att man blir kär eller förälskad, men man ser ju det som en omöjlig relation och man håller inne med det”. Jag frågar henne hur hon upplevde den vissheten och hon svarar:

Jag tyckte väl egentligen inte det var någon konflikt utan snarare att jag hade ju den tron som pingströrelsen har, att man tycker det är okej att man är homosexuell men man tycker inte det är rätt att ha en relation [...] Jag liksom tänkte att då är det ju så att jag får leva ensam.

Precis som Linda beskriver flera av de intervjuade en förvissning, som kommit i tidig ålder, om omöjligheten att bejaka och vara öppen med sin sexuella läggning. När jag frågar hur de kommit att förstå denna omöjlighet har de ofta svårt att ge konkreta exempel och menar att det var så självklart att det var fel, att det inte fanns ett språk för att tala om det. Det fanns inget utrymme för sexualiteter eller identiteter utanför den heteronormativa ramen, varken i språket, rummet eller tankarna. Erik, som är i

30-årsåldern, berättar att han för några år sedan började känna en längtan efter att få vara tillsammans med någon; han säger:

Tidigare hade jag bara tänkt att jag har en mur runt mig och är rädd att öppna upp mig för någon annan och vara nära någon annan, för det är jobbigt med kärlek och jobbigt att bli nobbad. Jag hade dåligt självförtroende och självkänsla och hade talat med andra som sagt att ”du måste bara våga, kasta dig ut”, så jag var på några dejting men det var bara så här... jaha...

Charlotta: Med tjejer?

Erik: Ja, med tjejer. Och kände inget särskilt. Det var kul, ”o vad trevligt vi har”, men inget mer. Och jag vet att jag tänkte efteråt att vad konstig jag är, ”det är ju jättebra, hon är jättesnygg, söt” liksom. Men det finns noll attraktion. Och tänkte mycket i de banorna, vad är det för fel på mig... ”kom igen... hur funkar det här?” har jag fel nyckel? behöver jag öppna något någonsans i hjärnan?” Det var inget särskilt tillfälle eller så, men jag vet att det startade en väldig, kraftig process i mig [...] Så sitter jag hemma någon kväll och tänker på att jag är ensam, ”varför har jag ingen att dela med”, en avundsjuka på andra vänner som hade någon att dela sin tillvaro med. Och började tänka lite så här... ”Jamen du vet ju varför”... ”Nej, nej, vadå? Nej”. Och vid något tillfälle så kom det fram, jag vågade tänka att ”Du är ju gay. Du är homosexuell”.

Jag frågar honom hur det kändes och han sitter tyst en stund och svarar sedan med eftertryck:

Jättejobbigt. Och självklart. På samma gång på något vis. Jag kommer ihåg i början av processen, alltså sådana slitningar... det här att det är så självklart men det är så konstigt... det är så... jag vill inte säga fel, men konstigt. Konstigt och ovant. Någonting tog väldigt kraftigt emot. Jag hade också mycket ångest i den här perioden, många saker som bara bubblade upp. Fysiska reaktioner som jag inte haft innan. Tryck över bröstet och så.

Erik beskriver processen att inför sig själv förstå och erkänna att han inte är heterosexuell och hur han upplevde det som något både väldigt jobbigt och självklart. Hans berättelse påminner om flera av de andra intervjuades. Många betecknar ungdomsåren som mycket svåra och de har, precis som Erik, undrat vad det är för ”fel” på dem. Flera har mått psykiskt dåligt, känt sig ensamma och alltmer kommit att isolera sig.

Undvika sex och bli extra helig

För en del blev engagemanget i kyrkan större och den kristna tron djupare under tonårstiden. Simon, som varit medlem i Evangeliska Frikyrkan, säger: ”Jag tänkte väl ibland att kristna tron är räddningen, som räddar mig från det här onda, som jag då tolkade det som. Att vara homosexuell var det onda”. Han fortsätter:

Det var så mycket skam och skuld och fel i att jag... och det var ju i relation till de kristna normerna. Så var det ju. Hade jag inte kommit med i kyrkan så hade det väl sett helt annorlunda ut, men det här var så starkt för mig. Jag gick ju *all in*. Jag ville bli pastor. Och jag var verkligen *all in* i det här för jag såg väl att det här blir min räddning, liksom.

Som Simon berättar Liselotte att hon lade allt större del av sin tid i kyrkliga aktiviteter. Hon kände sig annorlunda än sina tjejkompisar, som ville ”prata om killar och som blev förälskade”:

Jag tyckte väl att det var lite obekvämt, tråkigt... varför kan det inte få vara som det varit förut? vad ska det vara bra för liksom? Jag blev obekvämt i de sociala sammanhangen, att vara annorlunda. Det här att ”ska inte du hitta någon, han är väl bra?” och jag mest ”nä”. Jag som vanligtvis var ganska social började dra mig undan. Ägnade mig mycket åt kyrkan... En lördag kunde till exempel se ut att jag hade en barngrupp i kyrkan mellan fem och sju och sen gick på någon ungdomssamling.

Eftersom sex före äktenskapet anses vara synd i många frikyrkliga samfund förespråkas en ungdomstid i avhållsamhet. Sofia, som är runt 45

år, beskriver att genom att undvika att vara sexuell kunde man ses som ”extra helig”. Det gjorde det också enklare att dölja sin sexuella läggning:

Det har jag stött på hos många homosexuella och bisexuella som funnits i frikyrkliga miljöer där det är väldigt strikt med sex före äktenskap, att det blir ett sätt att komma undan och då kan man gömma sig i flera år, både för sig själv och för andra. För man blir lite extra helig då. Om man låter bli.

När Sofia var runt 25 år blev hon, på inrådan av pastorn i församlingen, tillsammans med en kille. Jag frågar hur intima de var och hur hon upplevde det. Hon svarar: ”Det är det som är så speciellt med den här miljön att man kommer undan med det [...] Jag behövde inte förklara för honom att det är för att jag tycker det är obehagligt utan det är ju för att Gud säger det. Det är ju bara så”. I Sofias församling var sex före äktenskap inte tillåtet och eftersom detta var Guds ord ifrågasattes det inte. I de frikyrkliga kontexterna ses sexualiteten som en del av det kroppsliga, ofta beskriven som en drift som behöver tyglas. Flera beskriver att i disciplinerandet av sexualiteten flyttades lusten och begäret istället mot det andliga (jag återkommer till detta i kapitel 8). Kjell berättar att han har ägnat sig mycket åt musik och att han tidigt blev uppmärksammad i församlingen på grund av sin musikaliska förmåga. Även han beskriver att ju mer han undantryckte sin sexualitet, desto mer gick han in i det religiösa församlingslivet:

Jag sjöng och spelade och jag var med de gamla tanterna och det var något som de uppskattade. De sa ofta att ”du kan väl sjunga någon sång, och ställ dig du längst fram”. Lite som Carola i Livets ord. Att jag frontades. Så det var ju liksom mitt liv på något sätt, jag gick in i det med 100 procent och samtidigt så blev det med homosexualitet något jag måste lägga locket på.

Intervjupersonerna har alla, om än på olika sätt, varit del i en frikyrklig gemenskap. De vet hur det känns att tillhöra och att få vara del av en varm och omsorgsfull gemenskap. Men de vet också hur det känns att inte passa in. Flera berättar om hur känslan av att vara annorlunda kom

under tonårstiden, en tid då majoriteten av de intervjuade också förstod att de inte var heterosexuella. I nästa avsnitt beskrivs olika konsekvenser av att leva som öppen hbtq-person i en frikyrklig miljö.

En snårig väg till acceptans

Det är en kväll i februari. Jag sitter i bilen på väg till Ellen. Hon bor i ett litet samhälle på landsbygden. Jag har kört ganska länge och vädret slår om till vad som visar sig bli ett riktigt snöoväder. Jag måste köra i snigelfart, miljontals stora tunga flingor gör att vägen framför mig bara är ett flimmer av snö. När jag till slut kommer fram till Ellen har hon varit ute och skottat snö och även hjälpt grannen att skotta. Under tiden som hon sätter på te och dukar fram rostade mackor berättar hon att hon har varit aktiv i en Equmeniaförsamling sedan tonåren. Hon är idag runt 45 och beskriver sig själv som gay. När hon var i 20-årsåldern gifte hon sig med en man och äktenskapet varade i 20 år. ”Men”, säger hon, ”tolv av de åren som vi var gifta visste jag att jag var gay och hellre ville va med en tjej”. I slutet av deras äktenskap blir situationen alltmer ohållbar. Ellen berättar för en nära vän att hon är gay och att hon överväger att lämna sin man. Samtalet med vännen kom att bli en vändpunkt för henne:

Och så grät jag och så grät jag och så grät jag och så pratade vi och så pratade vi och så pratade vi! Och då sipprade ju ganska mycket ut om min relation till min dåvarande man, att vi var vänner och hade en bra relation men ingen kärleksrelation, det hade vi inte haft på länge. Och jag hade väl börjat att leka med tanken att jag nog inte kan leva med honom hela livet liksom. Min vän sa att ”du kan ju inte leva så här, det går ju inte” och då tog jag beslutet helt enkelt att jag måste gå. Jag måste vara sann mot mig själv.

Kort därefter begär Ellen skilsmässa. Hon publicerar en statusuppdatering på Facebook där hon kommer ut som gay: ”När jag kom ut så gjorde jag det storslaget på Facebook, för jag tyckte det var ett smidigt sätt att komma ut på, och då var det någon som skrev: ’Jag blir förvånad om det är någon som blir förvånad’... den typen av kommentarer kom”. Hon

berättar att hon bara upplevde stöd och kärlek från församlingsmedlemmarna:

När jag kom till kyrkan var det liksom sådana här bamsekramar och folk som sa ”Grattis Ellen, härligt Ellen, vad kul, bra jobbat, starkt, vad fint du skrivit!” Det var bara pepp. Bara, bara pepp och alla var superglada och jamen glada för min skull, liksom. Och så träffar jag min dåvarande flickvän, hade med henne vi något tillfälle och alla var supertrevliga mot henne också och kom fram och presenterade sig och ingen som rynkade på näsan när vi höll varandra i handen. Det var bara kärlek, liksom.

Det finns olika konsekvenser av att leva som öppen hbtq-person i frikyrkliga samfund. Också en del av de andra intervjupersonerna beskriver en ganska obekymrad process, där responsen och bemötandet varit varmt och deltagande från såväl familj som församling och där det inte heller har inneburit någon förändring i församlingsdeltagande eller medlemskap. För merparten har dock konsekvenserna varit mer smärtsamma.

Pastorn Niclas Öjebrandt diskuterar i boken *Välkomna varandra! Bekämpande perspektiv på homosexualitet i frikyrkan* (2017) att den samhällliga normaliseringsprocess som skett i frågor som rör hbtq har skapat en motkultur i många frikyrkor, en motkultur som han själv tidigare varit en del av. Han skriver: ”Att ge vika för samtiden och överge dessa kristna grundvärden tolkade vi som ett uttryck för en svag bibelsyn och en eftergift för destruktiva krafter som riskerade att urvattna kyrkans identitet” (Öjebrandt, 2017, s. 12). Öjebrandts resonemang överensstämmer med religionssociologen Linda Woodhead (2007), som i sin amerikanska studie om sexualitet och sekularisering beskriver att individer som fortsätter att aktivt utöva sin tro i sekulära samhällen tenderar att bli mer restriktiva, särskilt när det gäller intimitet och sexualitet.

För att kunna leva som kristen hbtq-person i de mer restriktiva, värdekonserverna kontexterna behöver intervjupersonerna inte bara ta hänsyn till de rådande hållningarna inom församlingen och vilka värderingar som lärs ut av församlingens styrande, utan också komma fram till en egen förståelse i frågor som rör bibeltolkning, Guds mening och vad det innebär att vara en god kristen. Som nämnts är de frikyrkliga församling-

arna splittrade i vilken syn som bör vara gällande om hbtq. Splittringen finns såväl mellan som inom församlingar. Det är också en kamp som utspelas inom individerna. Den heteronormativa hållningen är således inte bara dominerande i de frikyrkliga församlingarna utan också internaliserad hos deras medlemmar. Majoriteten av de intervjuade har idag en bejakande hållning, men de har tidigare varit av åsikten att en identifikation som hbtq-person inte är förenlig med den kristna tron eller med att leva som kristen. Att nå en bejakande hållning har varit ett omfattande arbete och krävt såväl reflekterande som bearbetning.

Enligt filosofen Edmund Husserl (1913/2004) är reflektion av avgörande betydelse för förändring. Ur ett fenomenologiskt perspektiv beskriver han hur en tidigare hållning eller åskådning kan förändras först då något inträffar som gör att individen blir medveten om sig själv och sin omgivning. Det som initierar reflektionen kan vara ett slags störningsmoment, något som överraskar, som gör individen konfunderad eller fylld av förundran. I reflektionen ges individen möjlighet att lyfta sina erfarenheter till ytan och formulera känslor och tankar som väcks. Reflektionsprocessen kan delas in i olika faser: att först uppleva något, att bli medveten om detta och om upplevelsen i sig, och att sedan tolka upplevelsen (Häggström, 2020, s. 45–46). Denna reflektionsprocess återfinns i de intervjuades berättelser. Samtliga vittnar om vändpunkter i sina liv som hänger samman med händelser och situationen där de fattat livsavgörande beslut. När Sofia blev förälskad första gången benämner hon det som ”en berusande glädje och wow!”. Hon fortsätter: ”Det var liksom inget fel på mig, jag hade ju gått i tio års tid och verkligen trott att det var något fel på mig. Det var verkligen så här ah... blivit som en stor knut i mig, att det är fel på mig, men så är det plötsligt inte det. Jag är så normal helt plötsligt!” Lite längre fram i intervjun berättar Sofia om när hon och hennes flickvän kysstes för första gången:

Det var en sådan stark upplevelse som verkligen påminde om en religiös upplevelse, en andlig upplevelse. Och jag började storgråta! Och det var ju jättejobbigt för henne för hon trodde ju då att jag började gråta för jag tyckte det var så fel, men jag började ju gråta av rörelse för det var som att jag... inte hade liksom... levt förut. Det var jättestarkt, det var en jättestark upplevelse.

Att kyssa någon som man kan kyssa någon på riktigt, att inte göra det på låtsas. Det var väldigt... det var som... det var otroligt mäktigt.

Att få kyssas ”på riktigt” var mycket omtumlande för Sofia. Hon liknar det vid en religiös upplevelse och hon började gråta av de starka känslorna. Även Liselotte beskriver sin första förälskelse i religiösa ordalag: ”För mig var det ju en positiv upplevelse invärtes. Att... Wow! Lite som att du tänker dig att man levt med en rullgardin framför ögonen och sen drar någon upp den. Jag skulle nog nästan tänka på det som en andlig befrielseörelse inom mig”. När Linda började acceptera sig själv som lesbisk och ”vågade börja leva och följa sina känslor” var det som hon kunde ”andas”:

När det gäller det här med att börja acceptera vem man är så kan man ju också känna det här att man har en sådan... man kan andas. Den känslan hade jag. När jag började visa vem jag är eller vad man ska säga. När man börjar känna att man vågar börja leva. Att följa sina känslor. Det var en väldigt viktig tid för mig [...] Jag skulle ju kunna bli riktigt arg och irriterad på att man har tutat i mig det här från början men det har jag inte. Jag känner ingen bitterhet över det utan det är mer att jag är väldigt glad och tacksam över att jag får ha det som jag har det idag. Att jag får leva med min fru, att vi får ha en relation. Livet är så mycket... ah, jag vet inte vad man ska säga... levande kanske.

I såväl Lindas som Liselottes och Sofias berättelser är det tydligt att de har gått igenom den reflektionsprocess som beskrivs av Husserl (1913/2004). Upplevelsen av förälskelse, starka passionerade känslor och begär leder till en medvetenhet som öppnar för nya tolkningar som möjliggör förändring. Hur nya vägar leder till omtolkningar och förändring är något som även Ahmed (2006) skriver om. Hon beskriver hur queera linjer kan uppstå när en queer kropp kommer i kontakt med en annan queer kropp, och hur dessa nya linjer kan omorientera kropparna. Detta leder till att nya tankar, idéer, föremål eller kroppar, som tidigare inte varit synliga eller nåbara inom de heterosexuella mönstren, visar sig nåbara. Att inte

vara orienterad, eller att inte bebo en norm kan kännas som att ”inte vara så hemma där du bor” eller som att bli ”omkullkastad” (Ahmed, 2017, s. 131). Linda tänker att hon skulle kunna känna bitterhet, men menar att hon snarare är glad och tacksam över det hon har idag. Hon beskriver att hon, efter många överväganden, har kommit fram till att hon inte ser samkönad kärlek som en synd. Jag ber henne precisera hur hon kommit fram till det och hon svarar:

På ett sätt var det väl att jag hade känslor för vissa kvinnor och inte orkade hålla en sådan här fasad som man ska ha. Man känner att man håller på att spricka eller... den känslan. Men samtidigt, visst, den här ensamheten var ju jobbig också. Men känslan av att... jag måste börja ta i frågan, jag måste börja titta på det här. Det var att gå från känslan att jag vågar inte ens ifrågasätta Guds ord eller Bibeln till att man inser att jag måste våga och då måste jag ta in fler åsikter än just den från Pingst eller den tron som man har där. Så jag började gå ut på nätet och kolla information, jag började leta böcker och min utgångspunkt var egentligen att ta bredden, allt från det konservativa till det liberala inom kristendomen om hur man uppfattar den här frågan. Och i början tyckte jag ju att de resonemangen som var på den liberala sidan var mindre trovärdiga i jämförelse med det man själv är van vid. Där det är så enkelt, att det är svart på vitt i Bibeln. Så jobbade jag med frågan. Jag ville bearbeta den på det sättet. Jag tog även kontakt med en pastor som jag pratade med och då valde jag någon som jag kände förtroende för och det var en inom Pingst. Så jag hade samtal med henne lite då och då.

Flera har haft samtal med pastorer, ofta från båda ”sidor”, för att få ta del av deras tolkningar och åsikter. Många berättar också att de har lagt ner mycket tid på att läsa Bibeln och annan litteratur.

Bibelsyn och tolkning

Flera intervjupersoner har lämnat en, som de beskriver som, fundamentalistisk och bokstavstrogen bibelsyn, för en mer hermeneutisk (tolkan-

de) och kontextuell hållning. De framhåller att Bibelns böcker är skrivna under olika tider, av olika författare med olika perspektiv samt att den är full av paradoxer. De menar att Bibeln behöver tolkas utifrån vår samtida kontext och att vi också behöver ha kunskap om de historiska tidpunkter då texterna skrevs. Deras tankegångar går i linje med dem i Regnbågsnyckelns metodbok *Så att jag kan komma in*, där det står att läsa:

Det som står i bibeln är skrivet i en viss kontext då förutsättningarna för det sociala samspelet var helt annat, medan vi tolkar det utifrån ett annat perspektiv. I detta finns ett komplext samspel mellan gudsbild, människosyn och bibelsyn – de är sammanlänkade och beroende av varandra (Gyll & Ohlsson Sandahl, 2018, s. 45).

Hanna säger: ”I början så tänkte jag att det var en dödssynd. Men sen har det varit mer kultur, jag har nog tänkt att det har mer med kultur att göra än med Gud”. Jag ber henne utveckla hur hon menar och hon fortsätter: ”När jag väl kom fram till att det inte är en synd så såg jag att det har mer med kyrkokultur att göra”. Christina är inne på samma spår när hon menar att det handlar om bibelsyn och hur man väljer att tolka Bibeln:

Det är bara en fråga om bibelsyn och det är en väldigt stor hjälp för mig idag [...] Jag kan radda upp sex olika tolkningar av ett visst bibelord men det handlar om vilken bibelsyn vi har och inte vad som står i texten. Och det är väl tack vare den förmågan som jag kan förhålla mig till det idag.

Även Pontus säger att han har funderat mycket kring det som står i Bibeln utifrån att vara bisexuell: ”Det är vissa gånger som jag blir fundersam. Så här: varför låter Gud det här stå i Bibeln, så man kan tolka det på det sättet, när han har skapat mig så här? Vissa saker går inte ihop i huvudet ibland”. Pontus landar ändå i att relationen till Gud är det viktigaste och att han finner en trygghet i att våga vara ärlig inför Gud: ”Samtidigt så vet jag ju att min relation är så stark som den är på grund av att jag vågat vara ärlig med vem jag är inför Gud. Det finns någon trygghet i det ändå”. Majoriteten av de intervjuade har ansett att det som står i Bibeln bör lä-

sas bokstavligt. De berättar att de tidigare har ansett att homosexualitet och transidentitet varit förenat med synd. Ellen säger att hon tidigare var "supersvartvit" och ansåg att det bara gick att förena att vara kristen och homosexuell så länge man levde i celibat. När en vän till henne kom ut som homosexuell började hon ifrågasätta sina egna värderingar: "Varför tycker jag som jag gör? Varför tycker jag att det är fel att vara kristen och homosexuell? Är det för att Gud säger så? Eller är det för att människor säger så? Och så började jag efterforska i det här". Även hon kontaktade flera pastorer som hon visste hade olika perspektiv och synsätt och lyssnade till deras bibeltolkningar. "Därefter", fortsätter Ellen, "pratade jag med Gud och liksom hörde mig för lite. 'Vad tycker du liksom?' [...] Och det var hela tiden självklart att Gud inte bryr sig om vilket". Ellen säger att hon nu har "extremt svårt att förstå hur kärlek kan vara fel. Hur kan kärlek vara något som är synd och fel?"

Julia berättar att innan hon påbörjade sin könsbekräftande utredning arbetade hon som pastor i en mindre församling på landsbygden. Hon beskriver församlingen som strängt konservativ och reflekterar över att även hon tidigare ansåg att homosexuella handlingar var synd:

Det är intressant med mig för i början var jag konservativ, vilket är ironiskt nu... jag var emot homosexuella i kyrkan. Jag var motståndare till att homosexuella skulle får vigas och så. Jag skulle aldrig kunna viga ett homosexuellt par, tänkte jag då.

Charlotta: Kommer du ihåg varför du tänkte så?

Julia: Det var en väldigt konservativ församling, en liten frikyrklig församling som låg på landet som hade väldigt starka åsikter och det var inte tal om homosexuella ens [...] Det brukas sägas så här att homosexuell handling är synd. Så ansåg jag. Att man handlar homosexuellt och det är synd. Så tänkte jag. Men jag var en mjuk människa även då, så jag var aldrig elak mot någon, men det var så som folk hade lärt mig.

Hon berättar att hon började ifrågasätta sitt liv och sin tillvaro och i samband med det även sin gudstro:

Jag tänkte ”vad ska jag sträva efter i mitt liv?” och det blev viktigt att förstå vem jag själv är. Och då kom jag att börja gå emot det som jag än gång hade predikat och började tänka ”är jag på väg att lämna tron? är jag inte kristen nåt mer? har Gud övergivit mig? har jag övergivit Gud?”.

Denna tid i hennes liv beskriver hon som mycket svår, hon led av psykisk ohälsa och blev sjukskriven för utmattning:

Jag minns att när jag satt ensam på kvällarna hade jag två tankar i mitt huvud. Jag började googla väldigt mycket på nätet om hur jag skulle ta livet av mig. Och jag undersökte hur man ska hänga sig och hur man gör och vad som är bästa rep och nästan som 24 timmar per dygn så googlade jag efter olika metoder att ta livet av mig. Det var väldigt, väldigt nära. Men sen så kom en annan tanke... att om Göran skulle dö, Göran är mitt gamla namn. Om Göran ska dö så betyder det ju inte att jag måste fysiskt dö utan bara att jag skulle bli någon annan. Och det var en vändpunkt att jag började tänka i sådana kristna termer, du vet att bli pånyttfödd.

Julia mådde så dåligt att hon till slut övervägde att ta sitt liv. Hon ägnade all sin tid till att undersöka olika metoder för att begå självmord tills hon insåg att det fanns en annan väg: hon skulle kunna avsluta sitt liv som man och bli pånyttfödd som kvinna. Pånyttfödelse är ett begrepp inom kristen teologi som refererar till att födas till ett nytt, andligt liv. När man blir pånyttfödd sker det i regel genom att man blir döpt eller ”frälst”. För Julia innebär det en pånyttfödelse att genomgå en könsbekräftande behandling och transformeras till kvinna. Genom att lämna livet som man, ett liv där hon mådde mycket dåligt, ser hon det som att hon får en andra chans och möjligheten att leva ett nytt liv, som kvinna. Hon fortsätter: ”Jag har väl haft en aning i hela mitt liv utan att förstått det riktigt men jag vet att jag var en udda fågel och inte riktigt passade med de förväntningar som folk har på en man och så vidare. Jag har inte riktigt passat där. Jag har aldrig varit nån alfahanne eller nån sån”. I samband med att Julia kom fram till beslutet att genomgå könsbekräftande behandling flyttade hon utomlands. Hon bor fortfarande utomlands och vill inte

återvända hem förrän hon har genomgått behandlingen. Hon beskriver sin omgivning som ytterst konservativ och säger att hon är ”lite rädd att någon skulle bromsa allt”. När jag frågar henne vem som skulle kunna göra det svarar hon: ”Jag har faktiskt en del konservativt tänkande bland de närmaste, så man får kämpa med det”.

Att förändra sina värderingar vad gäller hbtq, sexualitet och könsidentitet innebär för majoriteten av de intervjuade också att ompröva sin tro. När Paula var lite över 20 år började hon tvivla på den världsbild som fanns i hennes församling. Hon var då medlem i, vad hon betecknar som, en ytterst karismatisk och värdekonservativ församling. Hon insåg att hon aldrig skulle kunna leva enligt församlingens strama moraliska ramverk och att hon alltid skulle känna sig fel. Hon säger att hon var jätterädd, men samtidigt tvungen att göra ett val: ”Jag började rannsaka mig själv och tänkte att antingen är jag så fel att jag inte borde leva, eller så får jag kliva ur det här... jätterädd såklart att Gud skiter i mig nu men jag måste göra ett val”. Jag frågar vad det var som ledde fram till beslutet och Paula svarar:

Jag visste nog att jag aldrig kommer kunna leva enligt deras ramverk. Jag kommer aldrig kunna leva med en man, i en villa, med tre ungar, och jobba på den där förskolan, med de där människorna, bara det inflödet. Jag kommer inte kunna vara lycklig där. Det blir bara våra frågor, vårt skvaller, det blir det som det handlar om. Jag kommer inte kunna vara lycklig.

Jag återkommer till Paula längre fram i boken när hon berättar hur det var att ”komma ut” i församlingen och senare lämna den.

Att våga berätta

Intervjupersonerna beskriver att de erfarit en stor nervositet och ångest inför att berätta att de inte är heterosexuella. Många har hållit sin sexuella läggning hemlig under många år, en del i årtionden. Erik valde en nära vän som den första person som fick veta. Han säger:

Det fanns inga ord. Det var ett sånt otroligt motstånd. Jag kunde inte få upp det, få det ur mig. Så jag satt säkert så i över en minut

och bara tittade och behövde andas. Och hon trodde verkligen att nu kommer du säga att du ska dö. Men så sa jag det: ”Jag tror att jag är bi”, sa jag då, det kändes lättare att säga det, börja med det eller då tänkte jag nog det. Det är nog rimligt att jag är bi. Så då sa jag det och då startade någon process.

I denna process skrev Erik till flera av sina vänner och bekanta för att låta dem veta. Han bad dem också att ge någon form av svar. Jag frågar honom varför han ville ha respons:

Jag ville att de skulle reagera. Jag vet att det finns folk som tycker att det är fel och konstigt och då ville jag bara veta det. Vilka är det som tycker och tänker det och vilka är det som faktiskt kommer acceptera helt och hållet för den jag är. Jag ville ha en reaktion. Så jag visste hur jag skulle förhålla mig. Den här tystnaden, att jag vet inte hur jag ska förhålla mig till dig för du kanske tycker något konstigt om mig, eller så kanske du inte tycker något, men det är inget jag vet för det har bara varit tystnad.

Även Pontus beskriver hur svårt det var att tala med någon annan människa, han säger:

Jag pratade inte med någon om det, utan allt var i mig själv. Eller jag pratade med Gud om det. När jag började förstå att jag känner för killar på samma sätt som jag känner för tjejer så var det väl liksom att det skulle bort, för jag ville inte att det skulle vara så.

Första gången som han berättar för någon annan att han är bisexuell sitter han tillsammans med en vän i en bil. Han beskriver vännen som nära men som han inte träffar särskilt ofta då de bor långt ifrån varandra. Han säger:

Jag tror att det var ganska lätt att berätta för honom, för skulle det på nåt sätt skära sig så gjorde det inte så mycket för vi bor rätt långt ifrån varandra och det hade inte varit så svårt att kapa

bandet eller så, många säkerhetsaspekter [...] Vi satt i bilen en och en halv timma kanske och jag insåg att ”nej nu är vi snart framme” och jag hade ju bestämt att säga det. Jag skötte musiken och så satte jag på en låt som gav mig mycket energi och gjorde mig taggad och så sträckte jag mig fram och sänkte lite och frågade: ”Får jag berätta en sak för dig?” och han sa: ”Ja absolut”. ”Jag kan bli kär i killar”, sa jag. Och då blev han jätteglad bara och sa: ”Men vad kul att du säger det här till mig, vad roligt. Vad fint att du har förtroende för mig”. Och så pratade vi lite om det och så försökte vi reda ut lite... ”Tycker du om tjejer också?” frågade han och jag sa: ”Ja typ” och så diskuterade vi lite, han frågade: ”Du är bisexuell då eller?” Och jag sa ”ja”, fast jag trivs inte riktigt med den stämpeln. Men det var ett väldigt fint samtal.

För Sofia innebar det en djup ambivalens att komma ut som lesbisk, en ambivalens som kändes starkt och fysiskt i kroppen:

Jag hade ju hållit det tyst för mig själv i så många år så jag kunde inte tänka mig att hålla tyst längre. Jag var så befriad och kände mig så normal och så hög på upplevelsen. Men i mig, i min kropp så var det både befrielse och en sådan otrolig tyngd och kyla. Det var alltid båda de sakerna på samma gång och det var verkligen en så konstig upplevelse. Att känna den här tyngden, utestängningen och kylan samtidigt som jag kände den här befrielsen och hemkomsten. Att komma hem till mig själv. Och att komma hem till Gud också, det var som att jag äntligen hade kunnat vända mig mot Gud på riktigt och också så här... det var nästan komiskt... jag upplevde nog att den relationen jag hade med Gud, det var som att ”ja, det här är ju ingen överraskning för dig Gud”, utan det är ju för mig som det här är en överraskning fast det ändå inte var det. Så att det var så otroligt positivt och negativt på samma gång. Och det blev väldigt märkligt.

Samtidigt som Sofia upplevde en stor befrielse var det också en tyngd och kyla. Hon blev utfrysad från vänner och församling, men kunde äntligen komma hem till sig själv – och till Gud, som hon beskriver det.

Sara Ahmed (2006) visar hur riktningar och handlingar är nära sammanflätade i processen att synliggöra fenomen, begär, relationer, känslor och föremål som tidigare varit dolda. Att lämna de heterosexuella linjerna utan en tydlig riktning kan göra att personen tappar fotfästet eller går vilse, men kan också ge hopp om nya sätt att leva, om andra framtider. Det handlar både om att orientera sig *mot* någon eller något och att vända sig *bort från* någon eller något. För kristna människor utgör tron en meningsstruktur som gör att de både kan förstå och orientera sig i världen. När denna meningsstruktur utmanas och omförhandlas måste nya linjer och förhållningssätt skapas. Flera av intervjupersonerna är noga med att påpeka att kristna människor som anser att hbtq är synd inte är några ”onda människor”, att de har de här hållningarna utifrån en stark övertygelse om att det är den sanna kristna läran. Det finns en stor förståelse och ödmjukhet inför de värdekonserverna hållningarna och många återkommer till att de själva tidigare hyste dessa värderingar men behövt ompröva dem. Exempelvis säger Linda: ”Eftersom det var så svårt för *mig* att förändra mina åsikter så borde det vara nästan ännu svårare för andra, som är hetero. De har ingen anledning, de har det bra som de har det i livet”.

I detta kapitel har jag beskrivit de ofta långa och svåra processerna som intervjupersonerna går igenom, eller har gått igenom, för att förstå sig själva, sin sexualitet och tro samt att hitta sätt att förena dessa för att på så sätt kunna känna sig hela som människor. För många är det ett förlopp som tar många år och som ofta är kantat av existentiella ställningstaganden och ångestfyllda vägval. Beverley Skeggs reflekterar kring självbild och sexualitet hos kvinnor som hon intervjuat och skriver: ”För dem är sexualiteten inte något uttryck för deras innersta jag, utan för de ojämlika maktrelationer de befinner sig och kämpar i” (Skeggs, 1997, s. 193). Detta stämmer även in på dem jag intervjuat. I deras berättelser blir det tydligt att det handlar mer om att navigera i ojämlika maktrelationer och om en önskan och förhoppning om att bli erkända som hbtq-personer i den (frikyrkliga) kontext de befinner sig i, än att se (och förhålla sig till) sexualiteten som ett uttryck för deras ”innersta jag”.

Nästa kapitel handlar om hur intervjupersonerna navigerar i de frikyrkliga kontexterna och hur de förhåller sig till den starka heteronorma-

tivitet som i regel genomsyrar dessa miljöer. Intervjupersonerna beskriver olika konsekvenser och sanktioner av att leva som öppen hbtq-person. Kapitlet handlar också om relationen till Gud och vikten av att känna acceptans och bekräftelse från Gud.